

Prezes Urzędu Ochrony
Konkurencji i Konsumentów
Marek Niechciał

DOIK-644-146/17/AO

Warszawa, 03.08.2017

Termin rozprawy (...) 2017 r.
Proszę o pilne przedłożenie pisma sędziemu
prowadzącemu sprawę.

**Sąd Rejonowy Lublin-Zachód
w Lublinie
I Wydział Cywilny**
ul. Konrada Wallenroda 4d
20-607 Lublin

Powódka:

(...)

reprezentowana przez:

(...)

Pozwany:

Bank Pocztowy S.A.
z siedzibą w Bydgoszczy
(...)

reprezentowany przez:

(...)

Sygn. akt I C 122/17

Stanowisko Prezesa Urzędu Ochrony Konkurencji i Konsumentów zawierające istotny pogląd dla sprawy

Stosownie do przepisu art. 31d ustawy z dnia 16 lutego 2007 r. o ochronie konkurencji i konsumentów¹ (zwanej dalej: „uokik”) *„Prezes Urzędu, jeżeli uzna, że przemawia za tym interes publiczny, przedstawia sądowi istotny dla sprawy pogląd w sprawach dotyczących ochrony konkurencji i konsumentów”*.

W przepisie tym ustawodawca ustanowił dwie przesłanki - które muszą wystąpić łącznie - warunkujące możliwość zastosowania tej instytucji - tj. zakres przedmiotowy danej sprawy, wchodzący w sferę ochrony konkurencji i konsumentów oraz znaczenie tejże sprawy dla interesu publicznego, uzasadniające wyrażenie stanowiska przez Prezesa Urzędu Ochrony Konkurencji i Konsumentów (zwanego dalej: „Prezesem Urzędu”).

¹ t. j. Dz. U. z 2017 r., poz. 229 z późn. zm.

Analiza pism kierowanych m.in. do Prezesa Urzędu wskazuje, że w praktyce stosowania przepisu art. 49 ust. 1 ustawy z dnia 12 maja 2011 r. o kredycie konsumenckim² (zwanej dalej: „ukk”), pojawiły się wątpliwości interpretacyjne, czy w przypadku wcześniejszej spłaty kredytu, obniżka kosztów, o której mowa w tym przepisie obejmuje również koszty pobrane za jednorazowe czynności lub usługi. W związku z tym Prezes Urzędu oraz Rzecznik Finansowy postanowili (na podstawie - odpowiednio - art. 31 pkt 13 uokik oraz art. 17 ust. 1 ustawy z dnia 5 sierpnia 2015 r. o rozpatrywaniu reklamacji przez podmioty rynku finansowego i o Rzeczniku Finansowym³) w dniu 16 maja 2016 r. przedstawić swoje stanowisko w sprawie interpretacji art. 49 ukk⁴.

Z obserwacji Prezesa Urzędu wynika, że wydanie przedmiotowego stanowiska nie skłoniło jednak przedsiębiorców do zmiany sposobu postępowania. W związku z tym Prezes Urzędu prowadzi postępowania w sprawie nieprawidłowego stosowania art. 49 ust. 1 ukk. W świetle tych okoliczności, w celu szerszego rozpowszechnienia informacji o przedmiotowym stanowisku, prawidłowego stosowania przepisów ukk oraz kształtowania właściwych praktyk rynkowych pośród podmiotów udzielających kredytów konsumenckich (co przyczyni się do zapewnienia konsumentom - kredytobiorcom właściwej ochrony) - a także biorąc pod uwagę wiedzę i doświadczenie Prezesa Urzędu z zakresu ochrony konsumentów, Prezes Urzędu uznał za zasadne i konieczne przedstawienie istotnego poglądu w niniejszej sprawie, sformułowanego w związku z wnioskiem pełnomocnika Powódki.

W związku z powyższym, działając na podstawie art. 31d uokik Prezes Urzędu przedstawia sądowni istotny pogląd dla przedmiotowej sprawy.

Przedstawiając niniejszy pogląd, Prezes Urzędu pragnie poczynić istotne zastrzeżenie, że stanowisko, jakie formułuje w tej sprawie, opiera się na określonym stanie faktycznym i prawnym (w szczególności dotyczy to przepisów regulujących umowę kredytu konsumenckiego) oraz wniosku, jaki pełnomocnik Powódki skierował do Prezesa Urzędu. Tym samym, należy podkreślić, że ocena prawna przedstawiona w niniejszym poglądzie przez Prezesa Urzędu nie może stanowić odniesienia dla innych spraw. Jednocześnie należy podkreślić, że ogólne stanowisko Prezesa Urzędu znaleźć można w wyżej wskazanym stanowisku z dnia 16 maja 2016 r.

Uzasadnienie

Pogląd przedstawiany w niniejszej sprawie wyrażany jest w oparciu o:

1. wniosek pełnomocnika Powódki o wydanie istotnego poglądu w sprawie z dnia 23 maja 2017 r.,
2. kserokopię Umowy o kredyt gotówkowy „Kredyt Raz Dwa” nr (...) z dnia (...) (zwaną dalej: „Umową”),
3. kserokopię zaświadczenia z dnia (...) dotyczącego kredytu konsumenckiego Powódki,
4. kserokopie pism procesowych składanych przez strony postępowania sądowego, przedłożone Prezesowi Urzędu przez pełnomocnika Powódki, w tym:
 - a. kserokopię pozwu z dnia 20 października 2016 r.,

² t. j. Dz. U. z 2016 r., poz. 1528 z późn. zm.

³ t. j. Dz. U. z 2016 r., poz. 892 z późn. zm.

⁴ https://www.uokik.gov.pl/komentarze_wyjasnienia_i_stanowiska.php?news_id=12509&news_page=1

- b. kserokopię sprzeciwu od nakazu zapłaty z dnia 31 stycznia 2017 r.,
 - c. kserokopię pisma procesowego pełnomocnika Powódki z dnia 17 maja 2017 r.,
5. kserokopię nakazu zapłaty w postępowaniu upominawczym z dnia 10 stycznia 2017 r.

1. Stan faktyczny

Pismem z dnia 23 maja 2017 r. pełnomocnik Powódki, działający w Jej imieniu, skierował do Prezesa Urzędu wnioski o wydanie istotnego poglądu w sprawie toczącej się przed Sądem Rejonowym Lublin-Zachód w Lublinie, I Wydział Cywilny, pod sygn. akt I C 122/17, w zakresie wyrażenia opinii w przedmiocie zwrotu przez Pozwanego części pobranej prowizji w związku z wcześniejszą spłatą kredytu. W uzasadnieniu wniosku pełnomocnik Powódki podniósł, że mimo wcześniejszej spłaty kredytu konsumenckiego przez Powódkę i wystąpienia do Pozwanego o zwrot proporcjonalnej części pobranej prowizji, Pozwany odmówił Powódce wypłaty przedmiotowej części prowizji.

Z dokumentów przedłożonych przez pełnomocnika Powódki wynika, że (...) Powódka zawarła z Pozwanym Umowę, na mocy której Powódce został udzielony kredyt gotówkowy na kwotę (...) zł. Kredyt miał być przeznaczony na cele konsumpcyjne. Strony ustaliły, że okres kredytowania trwa od dnia (...) do dnia (...) ((...) miesięcy). Zgodnie z § 2 ust. 1 Umowy Powódka, po uruchomieniu przez Pozwanego kredytu, upoważniła Pozwanego do pobrania z posiadanego przez Nią rachunku prowizji w wysokości (...) zł. Powódka dokonała całkowitej spłaty przedmiotowego kredytu w dniu (...).

Pozwem z dnia 20 października 2016 r. Powódka wniosła o orzeczenie nakazem zapłaty w postępowaniu upominawczym, by Pozwany zapłacił na Jej rzecz kwotę (...) zł z tytułu części prowizji podlegającej zwrotowi w związku z wcześniejszą spłatą kredytu wraz z odsetkami ustawowymi za opóźnienie liczonymi od dnia (...) do dnia zapłaty, a w przypadku wyznaczenia rozprawy, wniosła o zasądzenia od Pozwanego kwoty (...) zł z tytułu części prowizji podlegającej zwrotowi w związku z wcześniejszą spłatą kredytu wraz z odsetkami ustawowymi za opóźnienie liczonymi od dnia (...) do dnia zapłaty. Powódka podniosła, iż dochodzi roszczenia o zwrot nienależnego świadczenia w związku z wcześniejszą spłatą kredytu w postaci części prowizji, przy czym całość Jej roszczenia z tego tytułu obejmuje kwotę (...) zł. Zdaniem Powódki skoro kredyt udzielony został na okres (...) dni, a Ona spłaciła go w terminie (...) dni, przysługuje Jej względem Pozwanego roszczenie o zwrot części prowizji obejmującej okres od dnia faktycznej spłaty kredytu do dnia ostatecznej spłaty określonej w Umowie zgodnie z art. 49 ust. 1 ukk (stanowiącego implementację prawa unijnego). Dodatkowo Powódka zwróciła uwagę na stanowisko Prezesa Urzędu i Rzecznika Finansowego z dnia 16 maja 2016 r. w sprawie interpretacji art. 49 ukk.

Nakazem zapłaty z dnia 10 stycznia 2017 r. Sąd Rejonowy Lublin-Zachód w Lublinie, I Wydział Cywilny, nakazał Pozwanemu zapłacić Powódce kwotę (...) zł wraz z odsetkami ustawowymi za opóźnienie liczonymi od dnia (...) do dnia zapłaty.

W sprzeciwie od nakazu zapłaty z dnia 31 stycznia 2017 r. Pozwany wniósł o oddalenie powództwa w całości. Pozwany podniósł, że sprzeciwia się twierdzeniom Powódki jakoby z tytułu wcześniejszej spłaty kredytu przysługiwało Jej względem Niego roszczenie o zwrot części uiszczonych prowizji z tytułu udzielenia kredytu, obejmującej okres od dnia faktycznej spłaty kredytu do dnia ostatecznej spłaty określonej w Umowie. Pozwany stwierdził,

że obowiązek obniżenia całkowitego kosztu kredytu wynikający z art. 49 ukk odnosi się jedynie do kosztów rozłożonych w czasie, a za takiego rodzaju koszt nie sposób uznać prowizji za udzielenie kredytu gotówkowego. Ponadto, Pozwany podkreślił, że już sama natura prowizji jako kosztu jednorazowego za udzielenie pożyczki/kredytu powiązanego z kwotą kredytu, a nie okresem jej trwania, wyklucza jej zwrot proporcjonalnie do okresu spłaty.

W dalszym piśmie procesowym Powódka podtrzymała swoje stanowisko w sprawie.

2. Stan prawny oraz doktryna

2.1. Dyrektywa Parlamentu Europejskiego i Rady 2008/48/WE

Zgodnie z art. 16 ust. 1 dyrektywy Parlamentu Europejskiego i Rady 2008/48/WE z dnia 23 kwietnia 2008 r. w sprawie umów o kredyt konsumencki oraz uchylającej dyrektywę Rady 87/102/EWG⁵ (zwaną dalej: „Dyrektywą”): *„Konsument ma prawo w każdym czasie spłacić w całości lub w części swoje zobowiązania wynikające z umowy o kredyt. W takich przypadkach jest on uprawniony do uzyskania obniżki całkowitego kosztu kredytu, na którą składają się odsetki i koszty przypadające na pozostały okres obowiązywania umowy”*.

2.2. Ustawa o kredycie konsumenckim

Zgodnie z art. 48 ust. 1 ukk: *„Konsument ma prawo w każdym czasie do spłaty całości lub części kredytu przed terminem określonym w umowie”*.

Natomiast według art. 49 ust. 1 i 2 ukk: *„1. W przypadku spłaty całości kredytu przed terminem określonym w umowie, całkowity koszt kredytu ulega obniżeniu o te koszty, które dotyczą okresu, o który skrócono czas obowiązywania umowy, chociażby konsument poniósł je przed tą spłatą. 2. W przypadku spłaty części kredytu przed terminem określonym w umowie, ust. 1 stosuje się odpowiednio”*.

2.3. Poglądy doktryny przed prezentacją stanowiska Rzecznika Finansowego i Prezesa Urzędu z dnia 16 maja 2016 r.

W komentarzu do ustawy o kredycie konsumenckim autorstwa Zbigniew Ofiarskiego⁶ stwierdzono: *„W art. 49 niniejszej ustawy proporcjonalna redukcja dotyczy „całkowitego kosztu kredytu”, a więc wszelkich kosztów, które konsument jest zobowiązany ponieść w związku z umową o kredyt, w szczególności: odsetek, opłat, prowizji, podatków i marż, jeżeli są znane kredytodawcy, oraz kosztów usług dodatkowych, w przypadku gdy ich poniesienie jest niezbędne do uzyskania kredytu. Pojęcie „całkowity koszt kredytu” nie obejmuje natomiast kosztów opłat notarialnych ponoszonych przez konsumenta”*.

Autor ten słusznie stwierdza, że *„Katalog kosztów składających się na całkowity koszt kredytu, sformułowany w art. 5 pkt 6 tej ustawy, ma charakter otwarty, o czym decyduje użyty w treści tego przepisu zwrot „w szczególności”. Może to w praktyce być źródłem różnych wątpliwości, czy inne koszty, których nie wymieniono w tym przepisie, mogą być również zakwalifikowane do „całkowitego kosztu kredytu”*,

⁵ Dz. U. 133 z 22.5.2008, s. 66-92 z późn. zm.

⁶ Ustawa o kredycie konsumenckim. Komentarz, Lex 2014, nr 164557, Komentarz do art. 49 ustawy o kredycie konsumenckim

a w konsekwencji, czy również podlegąby proporcjonalnej redukcji w warunkach określonych w art. 49 komentowanej ustawy”.

Przyznać trzeba, że jednocześnie autor zastrzega, iż „Wątpliwości dotyczą nawet tych kategorii kosztów, które zostały wprost wymienione w ustawowym katalogu „całkowitych kosztów kredytu”. Stwierdzono, że prowizje nie podlegają rekalkulacji w przypadku wcześniejszej (częściowej) spłaty kredytu, z wyjątkiem prowizji pobieranych tytułem wynagrodzenia za korzystanie ze środków pieniężnych kredytodawcy w czasie lub za inne czynności, które miały być realizowane przez kredytodawcę w okresie, o który skrócono okres kredytowania”. Zdaniem Prezesa Urzędu, po pierwsze, wątpliwość ta jest nieuprawniona biorąc pod uwagę, że art. 49 ust. 1 ukk jasno wskazuje, że rekalkulacja (redukcja) kosztów odnosi się nawet do tych kosztów, które już zostały poniesione przez konsumenta. Po drugie, brak jest przedmiotowego wyłączenia spod kosztów podlegających redukcji określonych prowizji czy opłat jako jednej z kategorii kosztów.

Pogląd o braku konieczności rekalkulacji kosztów, które nie są rozłożone w czasie pojawił się natomiast w pozycji autorstwa M. Chruściak, A. Kopeć, M. Kłoda⁷: „Zgodnie z art. 49 KredKonsU obowiązek obniżenia całkowitego kosztu kredytu odnosi się wyłącznie do kosztów rozłożonych w czasie. O tym, czy dany koszt jest rozłożony w czasie, nie decyduje termin jego wymagalności ani też fakt kiedy konsument go faktycznie poniósł, ale okres, do którego odnosi się ten koszt. A zatem koszty pobierane za jednorazowe czynności lub usługi (np. opłata przygotowawcza pokrywająca koszty udzielenia kredytu, prowizja pośrednika za zawarcie umowy kredytowej) nie będą ulegały obniżeniu w razie spłaty kredytu przed terminem. Natomiast koszty „rozciągnięte” w czasie (np. odsetki, koszty zabezpieczenia lub ubezpieczenia kredytu, opłata za prowadzenie rachunku bankowego założonego do obsługi kredytu) będą podlegały obniżeniu według kryterium czasowego, to jest biorąc pod uwagę okres, o który skrócono czas obowiązywania umowy. Jeżeli zatem roczna umowa kredytu została spłacona po sześciu miesiącach, kredytobiorca będzie zobowiązany ponieść wyłącznie koszty przypadające na okres pierwszych sześciu miesięcy umowy”.

Podobne stanowisko zawarto także w rekomendacji Komitetu ds. Kredytu Konsumentckiego i Rady Prawa Bankowego dotyczącej wybranych problemów interpretacyjnych w nowej ustawie o kredycie konsumenckim (część 2) zatwierdzonej uchwałą nr 23/2011 Zarządu Związku Banków Polskich z dnia 9 sierpnia 2011 r. Wedle przedmiotowej rekomendacji, prowizje miałyby nie dotyczyć okresu po uruchomieniu kredytu, wobec czego dokonanie przez kredytobiorcę wcześniejszej spłaty kredytu nie wymaga ich rekalkulacji.

2.4. Stanowisko Rzecznika Finansowego i Prezesa Urzędu z dnia 16 maja 2016 r.

Zgodnie ze stanowiskiem z dnia 16 maja 2016 r. wyrażonym przez Prezesa Urzędu i Rzecznika Finansowego, literalne brzmienie przepisu art. 49 ust. 1 ukk obejmuje swoim zakresem całkowity koszt kredytu („całkowity koszt kredytu ulega obniżeniu”).

Definicja całkowitego kosztu znajduje się w art. 5 pkt 6 ukk i ma następującą treść: „całkowity koszt kredytu - wszelkie koszty, które konsument jest zobowiązany ponieść w związku z umową o kredyt, w szczególności: a) odsetki, opłaty, prowizje, podatki i marże jeżeli są znane kredytodawcy oraz b) koszty usług dodatkowych w przypadku

⁷ Ustawa o kredycie konsumenckim. Rekomendacje interpretacyjne podstawowych regulacji. Komentarz, Warszawa 2012

gdy ich poniesienie jest niezbędne do uzyskania kredytu - z wyjątkiem kosztów opłat notarialnych ponoszonych przez konsumenta”.

Art. 49 ust. 1 ukk nie wyłącza przedmiotowo możliwości obniżenia żadnego z rodzajów kosztów (w tym kosztów, które są płatne jednorazowo w momencie udzielania kredytu) określonych w art. 5 pkt 6 ukk, tak jak często czynią to przedsiębiorcy. Obniżenie kosztów ma charakter proporcjonalny tylko w tym sensie, że ograniczone jest do okresu od dnia faktycznej spłaty do dnia ostatecznej spłaty określonej w umowie. Interpretację taką potwierdza ostatnia część zdania w art. 49 ust. 1 ukk, zgodnie z którą obniżeniu podlegają nawet te koszty, które konsument poniósł przed spłatą kredytu. Oznacza to, że intencją ustawodawcy było, aby nie różnicować możliwości obniżenia kosztu kredytu w zależności od tego jaki charakter ma ten koszt i w jakim czasie został poniesiony.

Do podobnych wniosków prowadzi także interpretacja art. 16 ust. 1 Dyrektywy. W zdaniu drugim ustępu 1 Dyrektywa stwierdza w sposób jasny i niebudzący żadnych wątpliwości, że konsument jest „uprawniony do uzyskania obniżki całkowitego kosztu kredytu, na którą składają się odsetki i koszty przypadające na pozostały okres obowiązywania umowy”. Zatem dyrektywa jasno wskazuje, że obniżce podlegają nie tylko odsetki, ale również wszelkie pozostałe koszty, mieszczące się w definicji całkowitego kosztu kredytu.

Biorąc pod uwagę powyższe należy stwierdzić, iż intencją polskiego ustawodawcy oraz celem art. 16 ust. 1 Dyrektywy było ustanowienie proporcjonalnej redukcji całkowitego kosztu kredytu - niezależnie od tego, kiedy ten koszt został poniesiony przez kredytobiorcę.

Podsumowując, należy stwierdzić, że zarówno wykładnia literalna, jak i wykładnia celowościowa prowadzą do wniosku, że art. 49 ust. 1 ukk należy rozumieć w ten sposób, że w przypadku wcześniejszej spłaty kredytu następuje obniżenie wszystkich możliwych kosztów kredytu, niezależnie od ich charakteru, z zastrzeżeniem, iż redukcja ta ma charakter proporcjonalny w tym sensie, że odnosi się do okresu od dnia faktycznej spłaty kredytu do dnia ostatecznej spłaty określonej w umowie.

Nie sposób się zatem zgodzić z interpretacją, jakoby, koszty kredytu można było podzielić na dwa rodzaje kosztów, tj.: 1. koszty, których wysokość została rozłożona w czasie (zależy od czasu obowiązywania umowy np. odsetki lub koszty ubezpieczeniowe) oraz 2. koszty których wysokość jest stała, nierozłożona w czasie - niezależnie od długości obowiązywania umowy - jak twierdzi wielu kredytodawców.

Taka interpretacja nie jest przekonująca z dwóch powodów. Po pierwsze, należy mieć na uwadze, że taki podział kosztów nie znajduje żadnego odzwierciedlenia w ustawie. Art. 49 ustawy mówi bowiem o całkowitym koszcie kredytu, a więc o wszelkich kosztach, które konsument jest zobowiązany ponieść w związku z umową o kredyt. Po drugie, taka interpretacja przepisu umożliwiałaby jego łatwe obchodzenie. Zamiast pobierania odsetek, kredytodawcy mogliby konstruować umowy kredytowe w taki sposób, że tylko w niewielkim stopniu, lub w ogóle nie pobieraliby odsetek, czy też prowizji z tytułu udzielonego kredytu, a więc wynagrodzenia z tytułu kapitału przekazanego kredytobiorcy, natomiast wynagrodzenie to ukryte by było pod tzw. opłatami przygotowawczymi, administracyjnymi itp. W ten sposób dochodziłoby do obejścia i naruszenia ratio legis art. 49 w związku z art. 5 pkt 6 ukk.

2.5. Poglądy zaprezentowane po przedstawieniu stanowiska Rzecznika Finansowego i Prezesa Urzędu z dnia 16 maja 2016 r.

Pogląd polemiczny w stosunku do stanowiska z dnia 16 maja 2016 r. przedstawił Związek Banków Polskich (zwany dalej: „ZBP”) w piśmie z dnia 2 czerwca 2016 r.

ZBP wskazuje, iż jego zdaniem literalna interpretacja art. 49 ust. 1 ukk wskazuje, że w sytuacji przedterminowej spłaty kredytu, obniżenie jego całkowitego kosztu może nastąpić jedynie o te koszty, które dotyczą okresu, o który skrócono czas obowiązywania umowy. Według ZBP *„redukcja powinna obejmować koszty, które spełniają dwie przesłanki łącznie: stanowią element całkowitego kosztu kredytu oraz dotyczą okresu, o który skrócono czas obowiązywania umowy”*.

Stanowisko Rzecznika Finansowego i Prezesa Urzędu poparała natomiast Edyta Rutkowska-Tomaszewska w artykule pt. *„Redukcja kosztów kredytu konsumenckiego a przedterminowa jego spłata w świetle art. 49 Ustawy o kredycie konsumenckim”*⁸.

Zdaniem autorki przepis art. 49 ukk reguluje skutki spłaty kredytu przed terminem, przewidując nakaz obniżenia całkowitego kosztu proporcjonalnie do okresu, o który skrócono czas kredytowania, licząc od momentu wcześniejszej spłaty kredytu. Ma on na celu *„uniemożliwić kredytodawcom obchodzenie przepisów ustawy przez rozkładanie konsumentom rat w taki sposób, że w pierwszym okresie kredytowania spłacie podlegać będą jedynie odsetki lub odsetki i tylko nieznaczna część kapitału”*⁹. *„Chodzi tu zatem o redukcję proporcjonalną wszystkich kosztów, także tych o charakterze jednorazowym już poniesionych przez konsumenta, jak i tych które miałby dopiero ponieść w okresie kredytowania i tego jeszcze nie uczynił lub uczynił z góry, choć dotyczą one okresu kredytowania”*¹⁰.

Dalej w artykule wskazano: *„Jak się wydaje, nie powinno budzić wątpliwości, że prowizja, jak i opłata przygotowawcza, w obecnym stanie prawnym podlega proporcjonalnemu obniżeniu, stosownie do czasu, o który skrócono okres kredytowania w przypadku przedterminowej spłaty kredytu konsumenckiego. W konsekwencji, zasada proporcjonalnego obniżenia całkowitego kosztu kredytu dotyczy wszystkich jego części składowych, a użyte przez ustawodawcę w art. 49 ust. 1 u.k.k. sformułowanie „...koszty, które dotyczą okresu, o który skrócono czas obowiązywania umowy...” dotyczy jedynie sytuacji proporcjonalnego okresu, o jaki skrócono czas kredytowania (czas trwania umowy)”*.

Autorka podkreśla, że problemów interpretacji art. 49 ukk nie można rozwiązać, opierając się jedynie na wykładni językowej, ale w tym przypadku trzeba sięgnąć do wykładni systemowej i celowościowej. Sama wykładnia językowa jest tu niewystarczająca. Należy bowiem zapewnić kredytobiorcom (konsumentom) odpowiedni poziom rzeczywistej i efektywnej ochrony. *„Nie wydaje się zatem słuszne, z punktu widzenia struktury ustawy o kredycie konsumenckim, by ten przepis przewidywał podział na inne kategorie kosztów*

⁸ w: „Studia Prawno-ekonomiczne”, t. C, 2016, PL ISSN 0081-6841 s. 163-177

⁹ Uzasadnienie projektu ustawy z dnia 12 maja 2011 o kredycie konsumenckim, druk nr 3596 Sejmu VI kadencji, s. 46, www.sejm.gov.pl

¹⁰ E. Rutkowska-Tomaszewska, Redukcja kosztów kredytu konsumenckiego a przedterminowa jego spłata w świetle art. 49 Ustawy o kredycie konsumenckim w: „Studia Prawno-ekonomiczne”, t. C, 2016, PL ISSN 0081-6841 s. 163-177

niż te przewidziane w słowniczku ustawowym (odsetkowe i pozaodsetkowe). Gdyby tak było ustawodawca powinien to także przewidzieć w słowniczku ustawowym i je zdefiniować”¹¹.

Dalej wskazano, że wprowadzanie jakichkolwiek ograniczeń w zakresie zwrotu opłat, które stanowią część całkowitego kosztu kredytu, wydaje się być niedopuszczalne, biorąc pod uwagę charakter i istotę przepisów konsumenckich, zwłaszcza w odniesieniu do usług finansowych, w tym kredytu konsumenckiego.

Profesor Rutkowska-Tomaszewska wyjaśnia także, iż „*Prawo umów o świadczenie usług finansowych w coraz większym stopniu odbiega od „klasycznego” prawa umów. Oznacza to, że ochrona klienta, w tym także konsumenta usług finansowych, wymaga regulacji szczególnej, stanowiącej odstępstwo od ogólnych reguł ochrony konsumentów na rynku, by zapewnić jej adekwatność i odpowiedniość do potrzeb konsumenta*”¹². Art. 48 ukk ma zapewnić konsumentowi rzeczywistą i efektywną ochronę w relacjach umownych z profesjonalistą, a prawo do przedterminowej spłaty kredytu nie może być ograniczane. „*Zgodnie z art. 47 u.k.k, znajdującym zastosowanie do całej ustawy o kredycie konsumenckim, postanowienia umowne nie mogą wyłączać ani ograniczać uprawnień konsumenta przewidzianych w ustawie, a jeśli to czynią stosuje się przepisy ustawy*”¹³.

Odnosząc się do celów ustawy Pani profesor wskazała, że „*Istotą wprowadzenia art. 49 ust. 1 u.k.k. i jego odpowiednika z dyrektywy 2008/48/WE jest ograniczenie kosztów kredytu, zarówno tych tzw. odsetkowych jako wynagrodzenia kredytodawcy za korzystanie z pożyczanego od niego kapitału, jak i tych pozostałych - pozaodsetkowych, w przypadku przedterminowej spłaty. Jako cel przepisu art. 49 u.k.k., także na gruncie poprzednio obowiązującej ustawy o kredycie konsumenckim z 2001 r. (a dokładniej jej art. 8), trzeba wskazać możliwość szybszego uwolnienia się konsumenta od zobowiązań na nim ciążyących z jednoczesną korzyścią z tym związaną w postaci zmniejszenia kosztów wiążących się z zaciągniętym kredytem*”¹⁴. Powyższy sposób interpretacji widoczny jest także w innych przepisach, np. w art. 54 ukk, który przewiduje obowiązek zwrotu wszystkich pobranych opłat i prowizji w przypadku skorzystania z konsumenckiego prawa odstąpienia od umowy (art. 53 ukk) oraz w art. 28a ukk, który ustanawia obowiązek zwrotu opłat i innych kosztów uiszczonych przez konsumenta przed zawarciem umowy o kredyt konsumencki, gdy umowa o kredyt konsumencki nie została zawarta. W tym wypadku bowiem już poniesione przez konsumenta i mające rekompensować kredytodawcy koszty przygotowania umowy, podlegają zwrotowi w przypadku odstąpienia od umowy bądź jej niezawarcia. Autorka zatem wskazuje na argument systemowy - „*ze względu na konieczność zachowania spójności ustawy o kredycie konsumenckim, nie znajduje uzasadnienia powód, dla którego koszty niezwiązane z okresem kredytowania (a wśród nich tzw. prowizja czy opłata przygotowawcza, a także inne o podobnym charakterze) nie miałyby podlegać proporcjonalnej redukcji w przypadku przedterminowej spłaty kredytu przez konsumenta*”¹⁵.

Odnosząc się do literalnej wykładni Pani profesor wskazuje, że dla zachowania racjonalności interpretacji art. 49 ust. 1 ukk istotne jest to, że obniżenie dotyczy całkowitego kosztu kredytu, który został podzielony przez ustawodawcę na dwa rodzaje kosztów - koszty

¹¹ Ibidem

¹² Ibidem

¹³ Ibidem

¹⁴ Ibidem

¹⁵ Ibidem

odsetkowe i pozaodsetkowe i z tych też powodów nie należy tworzyć nowych odrębnych kategorii kosztów. „Nie wydaje się być uzasadniony pogląd, wedle którego ustawodawca, na potrzeby tego przepisu, wprowadza dwie kategorie kosztów: te które dotyczą okresu, o który skrócono czas obowiązywania umowy, i te przypadające na pozostały okres obowiązywania umowy, a nawet jest sprzeczny nie tylko z definicją ustawową całkowitego kosztu kredytu konsumenckiego, ale także jest niespójny z konstrukcją ustawy o kredycie konsumenckim jako całości, jej istotą, celem i założeniami. Nie można bowiem zapominać o tym, że ustawa o kredycie konsumenckim, w ślad za dyrektywą 2008/48, ma zapewnić efektywną ochronę kredytobiorcy-konsumentowi i z tej perspektywy powinny być interpretowane jej przepisy wprowadzające pewne instytucje służące realizacji tego celu”¹⁶. Przeciwna interpretacja tego przepisu prowadziłaby do braku spójności ukk, a także spójności systemu prawa i instytucji ogólnych funkcjonujących w jego ramach. Stwarzałoby to także pokusę do nadużycia i omijania ograniczeń związanych z przedterminową spłatą kredytu przez konsumenta. „Nie może bowiem dochodzić do sytuacji, że kredytodawca rekompensuje sobie opłatą przygotowawczą ewentualnej jego „straty”, rozumianej jako uszczuplenie jego „zysku”, poniesionej w związku z przedterminową spłatą kredytu przez konsumenta”¹⁷. Instytucją, która ma rekompensować takie straty jest bowiem (ograniczone) prawo do pobierania prowizji na podstawie art. 50-51 ukk.

Biorąc pod uwagę powyższe, autorka podkreśla, że zarówno art. 49 ust. 1 ukk, jak i art. 16 ust. 1 Dyrektywy zapewniają konsumentowi prawo do rekompensaty (w postaci redukcji całkowitego kosztu kredytu proporcjonalnie do okresu, o który skrócono okres kredytowania) w związku z dokonaniem przedterminowej spłaty kredytu. Inna interpretacja, zgodnie z którą obniżeniu ulegają tylko niektóre koszty będące elementem całkowitego kosztu kredytu, prowadziłaby do ominięcia wprowadzonych przez ustawodawcę nakazów, dotyczących zasad naliczania prowizji za przedterminową spłatę, co przyczyniałoby się do pogorszenia sytuacji konsumenta oraz wypaczania istoty tego przepisu, co z kolei sprzeciwiałoby się jego ratio legis.

Autorka wskazuje, że w celu zachowania logicznej całości i spójności z innymi rozwiązaniami prawnymi i instytucjami wprowadzonymi przez ukk, nie jest uzasadnione tworzenie odrębnych kategorii kosztów, które nie ulegałyby proporcjonalnemu zmniejszeniu.

W artykule Profesor Rutkowska-Tomaszewska podnosi także, że mnożenie nowych kategorii kosztów, innych niż wskazane i wyodrębnione w słowniczku ustawowym ukk leży w sprzeczności: ze spójnością struktury ukk i jej instytucji wprowadzanych w celu ochrony konsumenta, ze zwiększeniem przejrzystości tych usług i z eliminowaniem potencjalnych zagrożeń.

3. Stanowisko Prezesa Urzędu

W przedmiotowej sprawie, zdaniem Prezesa Urzędu, zastosowanie znajdzie interpretacja przepisu art. 49 ust. 1 ukk wyrażona w stanowisku Rzecznika Finansowego i Prezesa Urzędu z dnia 16 maja 2016 r. Prezes Urzędu w dalszym ciągu w pełni popiera przedmiotowe stanowisko. Jednocześnie należy udzielić aprobaty wywodom przeprowadzonym przez profesor Edytę Rutkowską-Tomaszewską w zakresie wykładni celowościowej i systemowej

¹⁶ Ibidem

¹⁷ Ibidem

art. 49 ust. 1 ukk (choć zdaniem Prezesa Urzędu już wykładania językowa jest wystarczająca, by dojść do wniosku, że prowizja w przypadku wcześniejszej spłaty kredytu konsumenckiego powinna ulegać proporcjonalnemu zwrotowi).

Przed wszystkim, należy zwrócić uwagę, że obniżenie, o którym mowa w art. 49 ust. 1 ukk dotyczy całkowitego kosztu kredytu, a więc praktycznie wszystkich kosztów związanych z umową kredytu (art. 5 pkt 6 ukk). W ukk wskazano, że obniżeniu ulegają koszty, które dotyczą okresu, o który skrócono czas obowiązywania umowy. Słowo „koszty” należy tu rozumieć jako wszystkie koszty stanowiące część całkowitego kosztu kredytu. Nie wskazano tu bowiem w żaden sposób, że przepis ten dotyczy jedynie niektórych kosztów. Wbrew temu, co twierdzą kredytodawcy, ukk w żaden sposób nie wyróżnia tutaj kosztów mających charakter ciągły. Każdy z kosztów stanowiący element całkowitego kosztu kredytu może zatem zostać obniżony.

Całkowity koszt kredytu obniżany jest proporcjonalnie, tj. stosunkowo w zakresie różnicy pomiędzy umownym, a rzeczywistym czasem obowiązywania umowy. Wynika to z faktu, iż koszty podlegające obniżeniu to te, o które skrócono czas obowiązywania umowy, chociażby konsument poniósł je przed tą spłatą.

Interpretację tą potwierdza także wykładania celowościowa. Celem ustawodawcy było niewątpliwie realne zmniejszenie obciążenia finansowego w wypadku skorzystania przez konsumenta z ustawowego uprawnienia do przedterminowej spłaty kredytu. Tylko ustanowienie proporcjonalnej redukcji wszystkich kosztów stanowiących część całkowitego kosztu kredytu może skutecznie doprowadzić do wypełnienia tego celu. Ukk nie byłaby skuteczna i nie zapewniałaby należytej ochrony konsumentom, jeśli można by było przyjąć, że obniżeniu podlega tylko część kosztów (tj. tych, których wysokość zależy od upływu czasu). W takim wypadku kredytobiorcy, w celu obejścia ukk, staraliby się pobierać jak najwięcej kosztów, które byłyby pobierane jednorazowo na początku trwania stosunku prawnego i które jedynie z nazwy byłyby kosztami związanymi z dokonaniem jednorazowych czynności. Konsument natomiast w związku z brakiem informacji na temat modelu prowadzenia działalności gospodarczej przez przedsiębiorcę, nie miałby możliwości skontrolować, czy takie koszty w rzeczywistości mają stanowić rekompensatę wydatków jakie rzekomo poniósł kredytodawca w związku z udzieleniem kredytu. Należy zresztą zauważyć, że z punktu widzenia umowy kredytu bankowego/umowy pożyczki (czyli stosunków prawnych, które są zazwyczaj podstawą udzielenia kredytu konsumenckiego) praktycznie wszystkie opłaty stanowią muszą wynagrodzenie kredytodawcy, a nie rekompensatę kosztów zawarcia tej umowy. To bowiem kredytodawca, jako profesjonalista, prowadzący działalność gospodarczą jest zainteresowany zapewnieniem uzyskania takiego wynagrodzenia, które pozwoli mu uzyskać zarówno zwrot poniesionych kosztów, jak i godziwy zysk. Należy zresztą zauważyć, że część kosztów ma charakter stały, niezależny od ilości zawartych przez przedsiębiorcę umów kredytu. W takim wypadku oszacowanie jaka część kosztu przypada na jednego kredytobiorcę jest po prostu niemożliwe. Ponadto, sposób w jaki kredytodawca rozdysponuje swoim wynagrodzeniem nie jest przedmiotowo istotnym elementem umowy kredytu w rozumieniu art. 69 ust. 1 i 2 ustawy z dnia 29 sierpnia 1997 r. Prawo bankowe¹⁸. W wypadku zaś umowy pożyczki, w obrocie z konsumentami praktycznie nie występują umowy pożyczki, które zobowiązywałyby pożyczkodawcę do rozporządzenia

¹⁸ t. j. Dz. U. z 2016 r., poz. 1988 z późn. zm.

swoim wynagrodzeniem w konkretny sposób (wydaje się zresztą, że umowa taka miałaby charakter umowy mieszanej zawierającej elementy umowy pożyczki).

Biorąc pod uwagę powyższy akapit, należy zwrócić uwagę, że w szczególności prowizja stanowi wynagrodzenie za udzielenie kredytu. Jak wskazuje internetowy Słownik Języka Polskiego Wydawnictwa Naukowego PWN prowizja to m.in. „*wynagrodzenie za pośrednictwo w transakcji handlowej ustalone w procentach od wartości transakcji*”¹⁹. Oznacza to, że prowizja to wynagrodzenie za dokonanie pewnej czynności prawnej lub faktycznej - w tym wypadku chodzi o przyznanie kredytobiorcy kwoty kredytu. Oczywiście jest bowiem, iż konsument nie jest zainteresowany tym, by bank dokonał czynności zmierzających do zawarcia umowy kredytu (np. dokonał sprawdzenia zdolności kredytowej, przygotował umowę itp.), chce on natomiast otrzymać oznaczoną kwotę pieniędzy na oznaczony czas i w związku z tym jest gotowy za to wynagrodzić bank (w tym zapłacić mu prowizję)²⁰. Prowizja (niezależnie od tego jak zostanie nazwana) nie stanowi zatem wprost rekompensaty za poniesione koszty. Kwestia uzyskania pełnego zwrotu kosztów prowadzenia działalności gospodarczej ma bowiem charakter czysto ekonomiczny. Przedsiębiorca jako racjonalny podmiot rynku dąży do uzyskania zysku (czyli różnicy między przychodami przedsiębiorstwa, a kosztami przez niego poniesionymi). Jest to zatem jego motywacja do działania, a nie element umowy o kredyt konsumencki.

W tym miejscu, niezależnie od powyższych uwag, należy także nadmienić, że w każdym wypadku dana kwota kredytu przyznawana jest na pewien okres czasu. Przedsiębiorca kalkuluje, jakie wynagrodzenie (odsetki lub inne opłaty) powinien pobrać za udzielenie kredytu w takiej wysokości na dany okres czasu. W takim wypadku, już zatem z samej istoty „prowizji od udzielonego kredytu” wynika, że dotyczy ona całego okresu kredytowania. Tym samym, nawet gdyby przyjąć (tak jak błędnie robią to przedsiębiorcy), iż zredukowany koszt musi dotyczyć okresu, o który skrócono czas obowiązywania umowy, to w wypadku przedmiotowej prowizji warunek ten zostanie spełniony. Potwierdza to także art. 36a ust. 1 ukk, który ustanawia sposób ustalania maksymalnej wysokości pozaodsetkowych kosztów kredytu²¹. Wysokość ta uzależniona jest m.in. od czasu trwania umowy (okresu spłaty wyrażonego w dniach). Ustawodawca za pomocą tego przepisu wskazał, iż uważa, że każde obciążenie finansowe po stronie konsumenta stanowi wynagrodzenie po stronie przedsiębiorcy (niezależnie od jego kosztów), które powinno być limitowane w takim zakresie by przeciwdziałać powstaniu tzw. lichwy, tj. podbieraniu nadmiernego (pod kątem etycznym) wynagrodzenia. Ocena tego czy doszło do wystąpienia tego zjawiska uzależniona jest m.in. od czasu korzystania ze środków pieniężnych przez kredytobiorcę, co potwierdza, że wszelkie ponoszone przez konsumenta opłaty powinny być traktowane jako odnoszące się do pewnego okresu czasu.

Także sposób zapłaty (jednorazowo) nie powinien decydować o tym, czy prowizja dotyczy całego okresu kredytu, czy też nie. Równie dobrze strony mogą umówić się, iż prowizja

¹⁹ <https://sjp.pwn.pl/sjp/prowizja;2572822.html>

²⁰ Należy pamiętać, że od 11 października 2015 r., zgodnie z art. 28a ukk: „*Opłaty i inne koszty uiszczane przez konsumenta przed zawarciem umowy o kredyt konsumencki podlegają niezwłocznie zwrotowi, w przypadku gdy umowa o kredyt konsumencki nie została zawarta lub kwota kredytu nie została wypłacona przez kredytodawcę w terminie wskazanym w umowie*”. Przepis ten stanowi gwarant tego, że wszelkie opłaty pobierane przez kredytodawcę są należne tylko w wypadku finalizacji umowy o kredyt konsumencki.

²¹ Zgodnie z art. 5 pkt 6a ukk pozaodsetkowe koszty kredytu to „*wszystkie koszty, które konsument ponosi w związku z umową o kredyt konsumencki, z wyłączeniem odsetek*”. W takim wypadku prowizja niewątpliwie będzie pozaodsetkowym kosztem kredytu.

będzie spłacana w systemie ratalnym, co zresztą jest częste w praktyce - banki doliczają prowizję do kapitału kredytu i w związku z tym pobierają od niej odsetki.

Prawidłowa jest także interpretacja pod kątem wykładni systemowej profesor Rutkowskiej-Tomaszewskiej w zakresie przepisu art. 49 ust. 1 ukk. Rekompensata utraty kosztów została przewidziana (w ograniczonym zakresie) w art. 50-51 ukk. Pobieranie innego wynagrodzenia niż tam określone stanowiłoby naruszenie tych przepisów.

Ponadto, ukk nie rozróżnia kosztów na te, które mają charakter ciągły oraz jednorazowy. W systematyce ukk taki podział po prostu nie istnieje (w szczególności nie czyni tego art. 5 ukk, który stanowi słownik ukk). Tworzenie takiego podziału i stosowanie go do rozróżniania kosztów, które mają albo nie mają być zwracane konsumentowi prowadziłoby zatem do sprzeczności z wykładnią systemową.

Wobec powyższego, w ocenie Prezesa Urzędu, w przedmiotowej sprawie proporcjonalny zwrot prowizji na rzecz Powódki jest zasadny.

Załączniki:

- 2 odpisy dla Stron zawierające stanowisko Prezesa Urzędu z istotnym poglądem dla sprawy,
- kopia wniosku pełnomocnika Powódki o wydanie istotnego poglądu w sprawie.

